

Gabriel Torrens Llompart, de la carrera militar a la sublevació

Aina Ferrer Torrens¹

¹ Professora del CEPA Mancomunitat del Raiguer. ainaferrert@gmail.com

Paraules clau: Inca, Legión, bisbe Llompart, Revolució d'Astúries.

Resum. L'any 1904 nasqué a Llucmajor Gabriel Torrens Llompart, nebot del bisbe Llompart i protagonista de la Revolució d'Astúries. Vinculat sempre a Inca, d'on eren els seus pares, estudià a l'acadèmia militar del general Riera a Palma. Es graduà com a alferes a Toledo i fou oficial de la Legión durant quatre anys fins que es passà a la Guàrdia Civil. Obtingué el seu primer destí com a tinent a Ujo (Astúries) i allà topà de ple amb la revolta, durant la qual fou retingut com a ostatge quan defensava el quarter. Les turbulències de l'època ja no l'abandonarien. Aquest treball pretén aportar dades des del període de joventut fins a la Revolució d'Astúries a partir del testimoni oral de la seva germana, de l'arxiu familiar de cartes i d'algunes ressenyes de l'època.

Keywords: Inca, Legion, Bishop Llompart, Asturias Uprising.

Abstract. Gabriel Torrens Llompart was born in 1904 in Llucmajor, he was the nephew of Bishop Llompart and the main figure of the Asturias Uprising. He has always been bound to Inca where his parents came from. He studied at the Military Academy of General Riera in Palma. He graduated as a lieutenant in Toledo and was a Legion officer for four years until he went over to the Guardia Civil. He won his first destination as Deputy in Ujo (Asturias), and there he ran directly into the revolt during which he went over to the miners. The time of change and turbulence never left him since then. This study aims to provide data for the youth period until the Asturias Uprising thanks to the oral testimony of his sister, family letters and some reviews from that time.

1. INTRODUCCIÓ

Tota història és un cúmul de circumstàncies i de persones entrelaçades. A vegades, sense voler-ho expressament, a algú li toca el paper de protagonista. Aquest és el cas de Gabriel Torrens Llompart pels esdeveniments que li tocà viure i la manera com els afrontà.

Just el vaig veure una vegada quan era petita, un dijous a Inca, en què acompanyava la meva mare al mercat. Entràrem dins una aglomeració, era difícil avançar, un home sobresortia, més alt que la resta, però que ben aviat quedà fora de vista. Quan en sortírem, la meva mare, amb una alegria que l'il·luminà el rostre, es va girar cap a mi i em va dir: “Has vist aquell home tan alt?”, “Sí” –vaig contestar–, “Idò és el meu germà.” Estava emocionada, i anàrem després a casa d'uns amics comuns on havia previst que podríem trobar-lo.

Havien passat anys... la guerra i l'exili... Molt abans vivia a Inca, però sovint se n'havia d'anar, o bé pels estudis o bé per tornar a alguna de les seves destinacions militars. La vida de Gabriel Torrens quedà marcada per la Revolució d'Astúries, però és tan sols una fita a partir de la qual iniciaria un llarg camí de vicissituds. El treball intenta analitzar el període que va des de l'època d'estudiant fins a 1934.

L'objectiu és el de rescatar la memòria d'un personatge d'Inca a partir de les cartes familiars, de la font oral de la germana i de documentació relacionada. De cartes, se'n conserven 16 del bisbe Llompart (de 1911 a 1928), de les quals se n'han transcrit 4, i d'en Gabriel, 10 (de 1931 a 1934), de les quals s'aporten els fragments més significatius. La resta de correspondència, més nombrosa, l'escriu en anys posteriors quan és a la presó i queda pendent d'estudi.

L'ordenació dels apartats té un criteri cronològic que inclou la referència a alguns aspectes polítics i socials per a una millor contextualització.

2. ELS PRIMERS ANYS

Gabriel Torrens Llompart neix l'any 1904 a Lluçmajor, al Claustre de Sant Francesc. El seu pare Miquel Torrens Mateu, guàrdia civil natural d'Inca, hi tenia el destí. Tres anys més tard, el 1907, neix la seva germana, Antònia Torrens Llompart. Quan té deu anys la mare, Antònia Llompart Jaume, germana del bisbe Llompart, mor a causa d'una asistòlia i deixa orfes els dos germans. A partir de la pèrdua el conco Llompart –així solien anomenar-lo– aleshores canonge d'Oriola, assoleix la protecció dels nebots, en especial de la neboda, ja que vol assegurar-li una tutela femenina, estudis i orientar-la en el camí de la fe cristiana. N'Antònia té 7 anys i se l'endú amb ell a València. Anirà a un col·legi de religioses de Sant Vicenç de Paül i poc després a la Puresa. En Gabriel es queda, de moment, amb el pare, el qual es torna a casar el 1917 amb Catalina Grau Tomàs.

“...quan tenia tretze anys destinaren el meu pare a Algaida, però jo estudiava el Batxillerat lliure i venia a classe a Lluçmajor. Ho feia amb bicicleta, el meu mestre era D. Joan Seguí, un capellà. A Algaida ens hi trobàrem l'any de la grip, el 1918, i com que tot el quarter es va posar malalt jo vaig ser l'encarregat d'anar a Lluçmajor a cercar els medicaments...”¹

1 Celso Calviño, Coloma Julià: “Gabriel Torrens, protagonista actiu d'uns fets de la història”. *Lluçmajor, de pinte en ample*, 140, 1993, 30-34.

El 1919, el pare d'en Gabriel l'envia a Madrid al col·legi per a fills de guàrdies civils Infanta Maria Teresa, però no li resulta profitós i torna a Mallorca. Estudia després de telegrafista, però no li acaba d'agradar. Als 16 anys ja ho té clar: vol començar la carrera militar. El pare no ho veu amb bons ulls, i intentarà dissuadir-lo davant de la inestabilitat política de l'època. Per altra banda, són uns estudis prou cars i el sou de guàrdia civil no li permet assumir-ne els costos, i més tenint en compte que acaba de néixer la seva germana Francisca Torrens Grau, filla del segon matrimoni del pare. Però en Gabriel no canvia d'idea i als 17 anys es rebel·la. Si no pot estudiar, es presentarà voluntari al quarter d'Inca o a qualsevol altre. Incapaç de tòrcer la voluntat del fill, menor d'edat encara, Miquel Torrens li atorga finalment el consentiment perquè es presenti voluntari, i així consta en document oficial de dia 25 de juny de mil nou-cents vint-i-un.²

Quan el jove Gabriel es presenta al quarter d'Inca, agafa per sorpresa els oficials, els quals decideixen prevenir el pare. Les baixes a la guerra d'Àfrica són constants i els quarters estan pendants de rebre ordres per partir-hi; seria una llàstima –comenten a Miquel Torrens– que, si els criden a files, una bala perduda encertés el fill i ja no pogués tornar.³

El pare comunica les novetats a l'oncle Llompart, aleshores destinat a la diòcesi de Tenerife, i al cap de poc temps la situació canvia per complet. El bisbe, partidari que el nebot comencés la carrera militar, ajudarà en les despeses de formació d'en Gabriel, el qual podrà, finalment, emprendre els estudis.

3. APROXIMACIÓ A L'ENTORN DE L'ÈPOCA. ELS ANTECEDENTS

Tant el conco Llompart com el pare d'en Gabriel, Miquel Torrens Mateu, neixen a finals del segle XIX, període en què Espanya perd les seves colònies d'ultramar: Cuba, Puerto Rico i Filipines. Ni la revolució de la Gloriosa ni el sexenni democràtic ni els posteriors governs aconseguiren que el crit de “viva la soberanía nacional, abajo los Borbones” amb què saludaven aquelles primeres Corts a Cadis permetés la consolidació d'un canvi de rumb en el règim polític espanyol o, si més no, algun període polític d'una certa calma. La restauració, amb el retorn del règim monàrquic, desembocarà en els darrers anys de segle en la guerra contra els EUA i la consegüent pèrdua territorial. Les acaballes del segle XIX i els inicis del XX són temps convulsos en què les revoltes i la repressió s'alternen; a Catalunya l'anarquisme cobra força i les tortures i ajusticiaments del procés de Montjuïc s'encadenen al cap de pocs anys a la Setmana Tràgica de Barcelona. Mentrestant les aspiracions colonials cerquen un nou mapa d'expansió en els territoris del Marroc amb l'excusa d'un progrés que no acaba d'arribar o que just beneficia els interessos dels capitals més importants.

La Mallorca rural de l'època és la majoritària i la vida dels habitants no es pot deslligar del camp, la pobresa i l'analfabetisme. La indústria s'obre pas lentament cap al primer terç dels segle XX, en què agafarà més força.

2 Certificat de consentiment patern perquè Gabriel Torrens Llompart pugui presentar-se com a voluntari en el Regiment d'Infanteria d'Inca o en qualsevol altre. Expedient davant del jutge municipal d'Algaida Lorenzo Sastre Verdura el vint-i-cinc de juny de 1921. Arxiu familiar.

3 Francisca Torrens, la germana. Font oral.

El nucli familiar tant del conco Llompart (1862-1928) com del pare d'en Gabriel, Miquel Torrens (1871-1938), se situa a l'entorn rural d'Inca. En el cas del bisbe, la intervenció del l'oncle, mossèn Pere Joan Llompart i Campins (Inca, 1807-1893) serà decisiva perquè ja des de ben petit deixi l'ambient camperol i comenci els estudis encaminats a la que serà la seva futura trajectòria eclesiàstica.⁴ Però, quan els pares del conco Llompart s'adonen que ja té edat per ajudar, aniran a reclamar-lo als mestres del Seminari. Miquel Torrens, per altra banda, quan projecta casar-se amb Antònia Llompart, cercarà una via més pròspera en la Guàrdia Civil.⁵

No és d'estranyar que pare i conco d'en Gabriel, que coneixien les mancances de la vida rural, s'esforcin a assegurar-li el futur. El paper del bisbe Llompart és, en aquest sentit, definitori.

4. ELS INICIS DE LA CARRERA MILITAR I LES CARTES DEL BISBE LLOMPART

“...Els uniformes eren atraients, també ho eren els cromos que venien darrera les pastilles de xocolata sobre la Primera Guerra Mundial...”⁶

Gabriel Torrens havia nascut en un quarter, allà hi passà la infància i la primera joventut, i és on entra en contacte amb la forma de vida i les rutines que sempre li seran més familiars. Debades el pare voldrà mostrar-li altres camins i tendran freqüents disputes. Però el jove Gabriel no ingressarà, almenys de moment, a l'Exèrcit. La decisió està presa: estudiarà la carrera militar a l'acadèmia de don Gabriel Riera, on prepararà les proves per anar a examinar-se després a Toledo, i residirà a les dependències de la diòcesi de Palma. El pare pagarà les despeses de les classes i el bisbe Llompart, els viatges i els uniformes. A canvi, exigeix al nebot aplicació, bona conducta i oració amb el compromís d'assistir al res del rosari.

Quan acaba l'estiu de 1921, inicia els estudis (poc abans, el mes de juliol, hi havia hagut el desastre d'Annual amb la derrota de les tropes espanyoles a Àfrica). Ben aviat a l'acadèmia es fa conegut, ja que deixa classes per anar-se'n a passejar pel Born, però demana els apunts als companys i aprova sense dificultat. És alt, prop d'un metre noranta, de complexió atlètica i molt esportista. El fan l'encarregat del grup que viatja a Toledo per examinar-s'hi. Per altra banda, l'oració no era un dels seus forts, no arribava mai a l'hora en punt i era un poc tard quan els religiosos sentien les passes apressades ressonar pels escalons.⁷

4 Pere Fiol i Tornila: “Mossèn Pere Josep Llompart i Campins, 1807-1893”, *Inca Revista*, 24, 1990, 12-15.

5 Francisca Torrens Grau, la germana (1920-2007). Font oral.

6 Celso Calviño, Coloma Julià: “Gabriel Torrens, protagonista...”. *Llucmajor, de pinte en ample*, 140, 1993, 30-34.

7 Francisca Torrens Grau, la germana. Font oral.

Figura 1. Gabriel Torrens Llopart a l'època d'estudiant a l'Acadèmia de don Gabriel Riera

De l'època d'estudiant és la transcripció de quatre cartes que el bisbe Llompart (o el seu secretari) envia des de Tenerife per fer el seguiment del nebot.⁸

“La Laguna, 9 de Enero de 1921

Sr. D. Miguel Torrens

.... Puse un telegrama a “La Pureza” para que dejaran salir a Antonia a pasar algunos días con vosotros. No sé porqué no habrá ido.

De Gabriel no sé nada. Me escribió una carta muy tonta que no merecía contestación y no la tuvo. Un tirón de orejas, debías darle... Mejor habrías acertado con hacerle Bachiller, después, maestro de escuela y encaminándole a que lograra una plaza de sargento de la cual, con su aplicación y buena conducta podría salir oficial. Pronto se habrá llenado la cabeza no sé de qué y se habrá hecho incapaz de estar conmigo y de que lo tomara por mi cuenta, como a Antoñita mientras se porte bien. Francamente no sé que decirte ni que aconsejarte. No sé si ha de hacer oposiciones a Correos, pero si las hace creo imposible que esté bien preparado y aún estándolo no puedo confiar que las gane y le den plaza dado el altísimo número de opositores que suelen presentarse.

Dios os ilumine y ayude. Celebraré que estéis todos bien y manda como gustes a tu afectísimo

Gabriel”

... ..

“Provisorato y Vicaría General 21 de Agosto de 1921

Sr. D. Miguel Torrens

Estimado amigo:

Mucho me alegro que tu hijo desee estudiar para ingresar como cadete en alguna de las academias militares, para salir después oficial.

Dile a tu hijo que es el último esfuerzo que hago por él. Otra vez he logrado del Sr. Obispo que le pague todo cuanto se necesita para llegar al término de su carrera; clases, viajes y uniformes de cadete, todo se lo abonaré a V; pero con una condición y es que sea buen muchacho y estudie mucho. De modo que si mi hermano me da alguna mala noticia de él ya sea en cuanto a conducta ya sea en cuanto al estudio, quedo libre de todo compromiso. Deseo que esta vez me haga quedar bien.

⁸ Correspondència bisbe Llompart. Arxiu familiar.

Tu paga todos los gastos de profesores y envíame el recibo del resto cada tres meses y yo te giraré el importe.

Tu afectísimo
J. Homar, presbítero”

... ..

“Provisorato y Vicaria General de Tenerife 20 de Diciembre de 1921

Sr. D. Miguel Torrens

Estimado amigo:

Por giro postal te envío treinta y seis duros para los gastos de Gabriel, tu pondrás lo que falta para el trimestre anterior.

El Sr. Obispo aún no está satisfecho con las notas de tu hijo. Desea que estudie un poco más. Por lo tanto di al muchacho que se aplique mucho, y, si aprueba en Toledo lograremos de su tío más de lo que necesitará para ponerse la polaca y el espadín.

Tu afectísimo J. Homar presbítero.

P.D. Te hago el giro a Lluchmayor”.

... ..

“Laguna, 7 de Diciembre de 1921

Gabriel Torrens Llompart – Palma

Mi querido sobrino:

He recibido tus dos cartas con las notas que las acompañan respectivamente. Estas notas con la aplicación que demuestran sólo pueden satisfacernos a mí y a tu padre si comparamos tus pasados estudios con los de ahora; pero no pueden darnos esperanza probable de un buen resultado en los exámenes de la academia, cuando vayas. No creo que todos los que van y logran ser aprobados con plaza, vayan con esta serie de “buenos” que tienes en tus asignaturas. Por tanto, es preciso estudiar más y si no puedes mejorar tus notas y adelanto, habrás de contentarte con menos. Procura, pues, hacer todo el esfuerzo que puedas sin perjudicar tu salud y compensa el tiempo perdido. Si al fin sabes ser hombre y aprovechar el talento que Dios te ha dado, sacarás el provecho que debas y harás que tu buen padre vea que no son inútiles los sacrificios que se impone por tu bien.

Así espero lo harás para cumplir con tu deber y merecer el favor y protección de tu tío que te quiere y bendice.

Gabriel

P. D. Deseo que me digas algo de tu vida, para ver cómo te portas como cristiano y católico”.

5. GRADUACIÓ I PRIMERES DESTINACIONS

Dia 20 de maig de 1925 aprova el darrer curs a l'acadèmia de Toledo i, d'acord amb el procediment oficial, el dia següent es titula com a alferes d'Infanteria. La primera destinació du la data de dia 28 d'abril de 1927 amb “un probable destino en África” en els sis mesos següents a la publicació.⁹ Allà en Gabriel Torrens hi estarà quatre anys fins a 1931.

“...Per influència d'un capità de la Legió destinat a Girona vaig aconseguir, com a tinent d'Infanteria, d'anar quatre anys a la Legió, a la Primera Bandera de Melilla. En aquells moments el cap de tota la Legió era el General Rada. Quan va venir la República, la quinta bandera es va insubordinar i com que el comandant no podia aturar-ho, m'hi enviaren a mi. Em donaren carta blanca i en dos o tres mesos ho vaig endreçar: no els deixaven jugar gens a cartes, etc... Després m'anomenaren jutge de la Legió, com que la feina burocràtica no m'agradava vaig demanar destí al Batalló Ciclista de Palència, allà agafava les marxos com un esport...”¹⁰

⁹ Diario oficial de la Guerra. Hemeroteca, *DIARIO OFICIAL del Ministerio de la Guerra*, dijous 28 d'abril de 1927, pàg. 6.

¹⁰ Celso Calviño, Coloma Julià: “Gabriel Torrens, protagonista...”. *Llucmajor, de pinte en ample*, 140, 1993, 30-34.

Figura 2. Gabriel Torrens Llompart, en una fotografia dedicada als pares durant la seva estada a Girona, poc abans d'anar destinat a la Legión

La primera destinació a la Legión és de 1927¹¹ just quan havien acabat els sis bel·ligerants anys que seguiren el desastre d'Annual, durant els quals un gran contingent de l'Exèrcit es dedicà a la reconquesta dels territoris perduts. Aparegueren els oficials africans militaristes, un autèntic grup de pressió, partidaris de continuar l'expansió territorial. Acèrrims defensors del combat, durant la dictadura de Primo de Rivera li objectaren el projecte de cedir territori al Marroc a canvi de contrapartides comercials favorables. No tots els militars eren de la mateixa opinió. Un altre grup estava a favor de "...impulsar al máximo la labor política y el establecimiento de un verdadero Protectorado, en conformidad con lo establecido en el Tratado hispano-francés de 1912..."¹²

Arribà a Àfrica, per tant, en una època de relativa calma, tot i la duresa de les condicions, com corresponia a l'exèrcit professional, que el govern volia garantir a la zona.

Poc abans del destí a Àfrica d'en Gabriel, el conco Llompart ja era bisbe de Mallorca (abril, 1925) després d'estar a Girona (juny, 1922), coincidint amb l'inici de la dictadura de Primo de Rivera.

¹¹ DIARIO OFICIAL del Ministerio de la Guerra, 1927, pàg. 322.

¹² María Rosa de Madariaga: *En el Barranco del Lobo: las guerras de Marruecos*, pàg. 265.

Durant l'estada a la Legión mor la germana, Antònia Torrens (19 de juny de 1928), i poc després el bisbe Llompart (11 de desembre de 1928). Ambdues pèrdues li representaran un gran impacte, especialment la de la germana, monja de la Puresa, que mor als 21 anys a causa d'una malaltia imprevista i que no s'acabà de determinar. La consciència de la separació que gairebé sempre han mantingut els germans es fa més palesa i el món de la religió i de les organitzacions eclesiàstiques, més distant...

El maig de 1932 rep la nova destinació al batalló ciclista de Palència.¹³

6. DEL BIENNI PROGRESSISTA AL TRIOMF DE LA CEDA

La proclamació de la Segona República, dia 14 d'abril de 1931, costa d'encaixar dins de la Legión, especialment per als oficials africans militaristes. El govern d'Azaña promou lleis per reduir el poder de l'Exèrcit, que era especialment desorbitat quant a alts càrrecs. S'elimina l'ascens per mèrits de guerra, fins i tot amb efectes retroactius, cosa que suposa, per a molts, la pèrdua de graduació. Per altra banda, s'aprova facilitar l'accés a la reserva dels càrrecs militars que ho sol·licitin, els quals es retiraran amb el sou íntegre. Abans, però, per deixar fermat l'Exèrcit, la primera llei que s'aprova és la que obliga a jurar fidelitat al règim polític establert, el de la República.

Tot i els esforços per reduir el poder de l'Església i de l'Exèrcit, la societat en el medi rural segueix dominada pels cacics, mentre que augmenta la consciència i la lluita de la classe treballadora, així com les expectatives de reforma amb la proclamació del nou règim. Però els canvis són excessivament lents per a bona part de la població, mentre que per a l'oligarquia són una amenaça i ambdues posicions es radicalitzen. Per altra banda, els episodis de repressió per part de l'aparell de l'Estat desenganyen les classes populars. És especialment dramàtic l'anomenat *fet de Casas Viejas* (gener de 1933), en què la Guàrdia Civil mata una vintena de pagesos i que precipitarà pocs mesos després la caiguda del govern d'Azaña.

Tot i la destinació al batalló ciclista de Palència, en Gabriel ja du la idea de fer un canvi més gran i canviar de cos...

“...No se preocupe si las cosas van bien o mal, Vd, vaya viviendo... Desde luego sigo en mis trece de pasar a la Guàrdia Civil y creo que si las cosas no van del todo mal, pasaré a finales de este año o a principios del otro...”¹⁴

Durant l'estada al batalló ciclista de Palència, Gabriel Torrens és un militar espectador de la convulsió social i que ja projecta entrar a la Guàrdia Civil. Per què? No ho sabem amb exactitud. És un temperament inquiet. Potser està cansat de la formació militar, de la preparació per al combat, i cerca una participació més propera a la gent? No oblidem que l'entorn del quarter és el de la seva infància i adolescència. Està desencantat o senzillament intenta cercar una nova perspectiva? Què en pensa, de l'obediència a la República? Què en pensa, dels successos que esquitxen el govern? És partidari de la moderació davant de la repressió contra les classes populars? Si tenim en compte la manera com afrontarà després els successos d'Astúries, precisament la

¹³ *DIARIO OFICIAL del Ministerio de la Guerra*, 1932, pàg. 322.

¹⁴ Carta al pare. 27 de gener de 1932.

moderació serà una de les seves qualitats. És innegable que el servei a la Pàtria forma part del seu ideari. Per quina tendència política deu tenir afinitat? Perquè també té contactes amb la Falange, tot just acabada de fundar. Tantes preguntes queden en l'aire.... La Legión queda enrere, el batalló ciclista, aviat també. Però... torna de nou a la Legión, l'any 1932? Per una carta, sembla que sí, tot i que no tenim dades que ho confirmin.

“...Y por último no me queda otra cosa que decirle que me he peleado con el teniente Coronel y que me voy a la Legión otra vez, con seguridad que marcharé destinado este mismo mes, allí esperaré el destino a la guardia Civil y mientras haré unas pesetillas para el equipo...”¹⁵

7. DESTÍ UJO (ASTÚRIES), 1934

El que sí està documentat és que el mes d'abril de 1934 en Gabriel Torrens s'incorpora com a tinent de la Guàrdia Civil al quarter d'Ujo. Una població (parròquia) vinculada a l'explotació del carbó i adscrita al “concejo” de Mieres. Era la seu de la gerència i administració de La Hullera Española, amb una important activitat minera a principis del segle XX.

Al voltant dels anys 30 la mineria ja arrossegava la crisi del carbó, que provocà a Astúries una successió d'acomiadaments i de reduccions salarials. Els treballadors respongueren amb vagues espontànies i amb una radicalització que culminaria en la vaga general de 1932. A les eleccions de novembre de l'any següent triomfa la dreta, fet que posa en estat d'alerta la classe treballadora de tot l'Estat, la qual es rebel·la amb vagues i disturbis. És la resposta al retrocés, al desmantellament de les reformes aprovades per l'anterior govern i que iniciaven un decidit, tot i que lent, camí de protecció a la classe obrera. Els incidents es reprimeixen amb duresa, cosa que propicia l'augment de la tensió cap a les forces estatals, convertides en la diana dels atacs.

La situació a Astúries és especialment rellevant, ja que el moviment obrer aconsegueix una acció comuna, superant les diferents tendències, a més de tenir a l'abast dinamita i municions.

L'origen del moviment revolucionari d'octubre de 1934 és l'Alianza Obrera que es firma a Astúries el 31 de març de 1934 entre la CNT i la UGT, amb l'objectiu de fer la revolució social i establir un règim d'igualtat econòmica, política i social fonamentat sobre principis socialistes i federalistes. Al pacte, s'hi adhereix la Federació Socialista Asturiana i posteriorment altres partits. A totes les localitats on hi ha representació dels sindicats i partits integrats es constitueixen comitès locals de l'Alianza Obrera, així com també un Comitè Executiu Regional de l'Alianza Obrera Revolucionaria de Asturias.¹⁶ No és estrany, per tant, que amb aquests antecedents s'incrementin els efectius de la Guàrdia Civil per la zona.

Tanmateix, la carta que escriu al pare el mes d'abril de 1934 poc li devia fer preveure les proporcions que adquiriria més endavant el conflicte.

“Querido padre, con fecha del mes pasado he sido destinado a la Guardia Civil y me encuentro en Madrid equipándome, así que el día 20 espero estar en mi destino que

¹⁵ Carta de Gabriel Torrens al seu pare, sense datar, 1932 o 1933?

¹⁶ Javier Rodríguez Muñoz, “Aproximación a la Revolución de Octubre de 1934”, Ine.es, 2009.

es Ujo, provincia de Oviedo. Es una cuenca minera en la que tiene algun trabajo la Guardia Civil...¹⁷

Dirección – Teniente de la Guardia Civil – Ujo – Oviedo”

La Revolució d'Octubre comença la nit del 4 al 5 d'octubre amb el detonant de l'entrada en el nou govern d'Alejandro Lerroux de tres ministres de la CEDA considerats il·legítims per l'esquerra, ja que eren hostils a la República.

La primera acció té lloc dia 5 d'octubre amb l'assalt als 95 quarters que la Guàrdia Civil tenia a la regió. La tàctica és comminar-los a la rendició i després ocupar-los. En poc temps els revolucionaris dominen Oviedo i els voltants, la qual cosa representa una tercera part de la geografia asturiana, que comprenia la major part de la població. La zona de Mieres, al sud, tenia vital importància, ja que l'activitat minera hi era prou important, a més de les vies de comunicació per on podien arribar reforços de tropes estatals.

8. L'ASSALT AL QUARTER D'UJO

Dia 5 d'octubre de 1934, un escamot de nou miners, als quals s'afegeixen més voluntaris, assetgen el quarter d'Ujo. Un dels assaltants, Arturo Fernández, anys després, relata els fets. Entre altres coses, explica l'arribada a Ujo, on topen amb els guàrdies ja a la defensiva. Durant el tiroteig, un dels companys d'escamot intenta atacar amb un paquet de dinamita, però els guàrdies li disparen i mor mentre la dinamita explota. Més tard –continua– i a causa de la resistència dels guàrdies comandats pel tinent Torrens, s'incrementa l'atac tant des de la part de darrere –l'Estació Nord– com per la de davant, on el quarter estava separat dels revolucionaris per una placeta.¹⁸

Hi ha una treva de foc en què el metge de La Hullera entra al quarter a curar un guàrdia civil ferit que després han de deixar sortir.¹⁹ Però, mentrestant, n'Arturo Fernández i un company havien aconseguit acostar-se ben a la vora de la porta del quarter; una maniobra arriscada en opinió del mateix narrador i que demostrava la inexperiència, però que sortí bé, ja que els guàrdies no se'n temeren. I allà, prop de la porta, aprofitant l'angle mort que el lloc els oferia, varen seguir fins que a les 9 del matí sortí el tinent Torrens, pistola en mà, i aprofitaren per capturar-lo.²⁰

“...la resistència hagués estat inútil, ja que el quarter estava en una vessant i amb la dinamita ens podien volar a tots, pensau que dins el quarter hi havia totes les famílies dels guàrdies, dones, fills, etc.”²¹

Gabriel Torrens, per carta a don Gabriel Riera, quan després del Consell de Guerra està a l'espera de la sentència, corrobora la versió.

¹⁷ Carta de Gabriel Torrens al seu pare, 4 d'abril de 1934.

¹⁸ Alberto Fernández, “Octubre de 1934: Recuerdos de un insurrecto”, *Tiempo de Historia*, núm. 17, abril de 1976 (S.B.H.A.C.).

¹⁹ Carta de Baldomero Sánchez de León, metge de La Hullera Española, a Miquel Torrens, 6-12-1934.

²⁰ Alberto Fernández, “Octubre...”, *Tiempo de Historia*, núm. 17 d'abril de 1976.

²¹ Celso Calviño, Coloma Julià: “Gabriel Torrens, ...”. *Llucmajor, de pinte en ample*, 140, 1993, 30-34.

“...La acusación consiste en decir que me pasé al enemigo y otra en que no agoté todos los medios para defender mi puesto... ni lo primero es verdad ni lo segundo... aguanté durante 6 horas y lo que le decía en mi anterior, al hacer la salida caí prisionero...”²²

Què fou el que provocà que sortís del quarter? El mes següent, en el Consell de Guerra declarava que sortí per atreure l'atenció dels rebels i salvar les vides de les dones i els infants dels guàrdies que eren dins el recinte.²³

La condició de detingut durarà tots els dies de revolta, ara es troba en terra de ningú, però l'experiència militar adquirida li aportarà una certa rellevància tot i la difícil situació. Els miners el mantindran a part dels altres presos perquè els assessori i faci d'intermediari amb l'adversari. Per altra banda, coneixerà les dures condicions dels revoltats i les escasses esperances de triomf a mesura que passin els dies. La magnitud del conflicte requereix no deixar-se endur per l'escalada de violència imperant i cercar solucions que evitin el vessament de sang. I és en aquest sentit que Gabriel Torrens podrà i sabrà fer-se útil des de l'escàs poder de maniobra que les circumstàncies li permeten.

9. ELS DIES DEL COMBAT

A Campomanes, situat al front sud, a uns 11 km d'Ujo, arriba el dia 6 una important dotació de tropes de l'Exèrcit per sufocar la rebel·lió: una secció de fusells del Regiment d'Infanteria núm. 12 de Lugo; un batalló del Regiment d'Infanteria núm. 36, amb base a Lleó; i un batalló ciclista de Palència format per uns 400 homes.

Les batalles aquests dies seran intenses. El quarter d'Ujo depenia de Sama de Langreo, que estava a les ordres del capità Nart. Allà, la resistència va concloure amb la mort del capità i nombrosos guàrdies civils. Les forces governamentals comandades pel general Bosch cauran en un parany del qual no sortiran durant uns quants dies.²⁴ Dia 8 els revoltats, vista de la debilitat de les tropes contràries, intentaran forçar-les cap a la rendició, i per això envien a Garcia Tuñon, de tendència dretana, el qual amb una bandera blanca lliurarà una carta al comandant Rojo sol·licitant la rendició. La carta du la signatura del tinent Gabriel Torrens. El contingut íntegre del missatge es reproduirà més endavant, dia 29 de novembre, en el diari de Toledo *El Castellano* amb el següent titular: “Carta que el teniente desertor Torrens envió al comandante Rojo”. Serà quan esperi la sentència, i de ben segur que la intencionalitat de la publicació era la d'influir contra el processat. Un fragment de la carta signada per Gabriel Torrens diu així: “...las condiciones en que se encuentran ustedes son gravísimas...” i dóna confiança als assetjats: “...No son criminales, sino humanos, y por eso me ruegan que intervenga a su favor y haga lo posible para no derramar sangre de los soldados ni de los que tengan a bien entregarse...”²⁵

A llapis, a la postdata, s'amenaça de continuar l'atac si no hi ha una resposta satisfactòria en un

²² Carta de Gabriel Torrens a don Gabriel Riera 26/11/1934.

²³ Hemeroteca, diari *ABC*. 25 de novembre de 1934, Edición Andalucía, pàg. 3.

²⁴ Juan José Menéndez, “El papel de Mieres en la Revolución”, *El blog de Acebedo*, 2012.

²⁵ Bernardo Díaz Nosty. *Historia de Asturias*, tom 8, pàg. 245-246.

termini de quinze minuts. Però passat el temps no hi hagué contestació...

Poc després que es produiria una nova incursió revolucionària amb artilleria, dinamita, metralladores i fusells. Dia 9 arribaven a través del Port de Pajares més reforços per a les forces estatals procedents de Zamora, els quals permeteren al general Bosch retirar-se dia 11 fins a Campomanes quan ja es trobaven en greus condicions, sense aliments i sense poder atendre els ferits.²⁶

A partir del dia 13 comença el debilitament de les forces revolucionàries amb la caiguda d'importants enclavaments, i el 14 el general Bosch és rellevat pel general Balmes. Els dies 15 i 16 les guerrilles retarden l'avenç de l'Exèrcit, però després es retiren cap a les conques mineres.

Mentrestant, l'atzar ja havia col·locat Gabriel Torrens a les portades dels diaris i el seu cas s'havia convertit en notícia a la premsa nacional. La qualificació de desertor o de rendir el quarter a les forces obreres funcionava com a reclam, tot i que altres quarters també havien optat per rendir-se. Els dies que passà d'ostatge amb els miners i les accions d'intermediari que va dur a terme sens dubte contribuïren a una repercussió més àmplia.

De dia 16 d'octubre de 1934, és la transcripció de la carta que Gabriel Torrens tramet al pare.

“Mi querido padre:

Supongo habrás recibido mi telegrama y mi anterior carta que te habrán hecho sufrir. Esto no es nada con lo que yo sufro debido a mi ignominia. A pesar de ello estate tranquilo, no sufras padre y piensa que tu hijo fue como debía ser pese a cuanto se diga por ahí; la fatalidad hizo colocarme en esta situación difícil que uno tiene en donde no debía estar.

Mucho es el bombo que dan los periódicos exagerando la noticia, pero se da el caso de que no hay pruebas en contra mía, así es que pese a lo que digan los periódicos no haga caso y siga tranquilo, en esta vida hay que resignarse con lo que pase sea lo que sea y tener la fortaleza para resistir cuanto venga.

Me acusan de haber entregado el puesto y del delito de traición, tanto una cosa como otra es mentira. No lo crea usted por mucho que se lo digan. De todas maneras yo ya procuraré tenerlo al corriente de cuanto ocurra, así como de si es necesario que venga.

Y sin más un beso a Francisca, un saludo a mi madre i un abrazo de tu hijo que en estos momentos no te olvida.

Gabriel”

²⁶ B. Díaz Nosty i altres autors. *Historia de Asturias*, tom 8, 1977, pàg. 245-246.

10. CAMÍ DE LA RENDICIÓ

La derrota es va consumir amb l'arribada de les tropes colonials procedents d'Àfrica dirigides pel comandant Yagüe. El desplegament d'unitats de l'Exèrcit a Astúries era de gran magnitud, i va acabar per encerclar les forces revolucionaries. La direcció de les operacions governamentals la duia des de Madrid el general Franco per encàrrec de Diego Hidalgo, ministre de la Guerra, que ja des de bon principi va veure amb bons ulls la intervenció de les forces d'Àfrica, ja que eren les més professionals i que podien reforçar millor les posicions de l'Exèrcit.

El Gabriel Torrens dia 18 d'octubre després d'entrevistar-se amb Belarmino Tomás, líder de la Revolució d'Astúries, va ser l'encarregat de representar les primeres passes de la rendició quan amb una bandera blanca arribà fins al quarter de Pelayo a Oviedo per presentar-se davant del general López Ochoa, el qual li donà escrites les primeres condicions de la rendició.

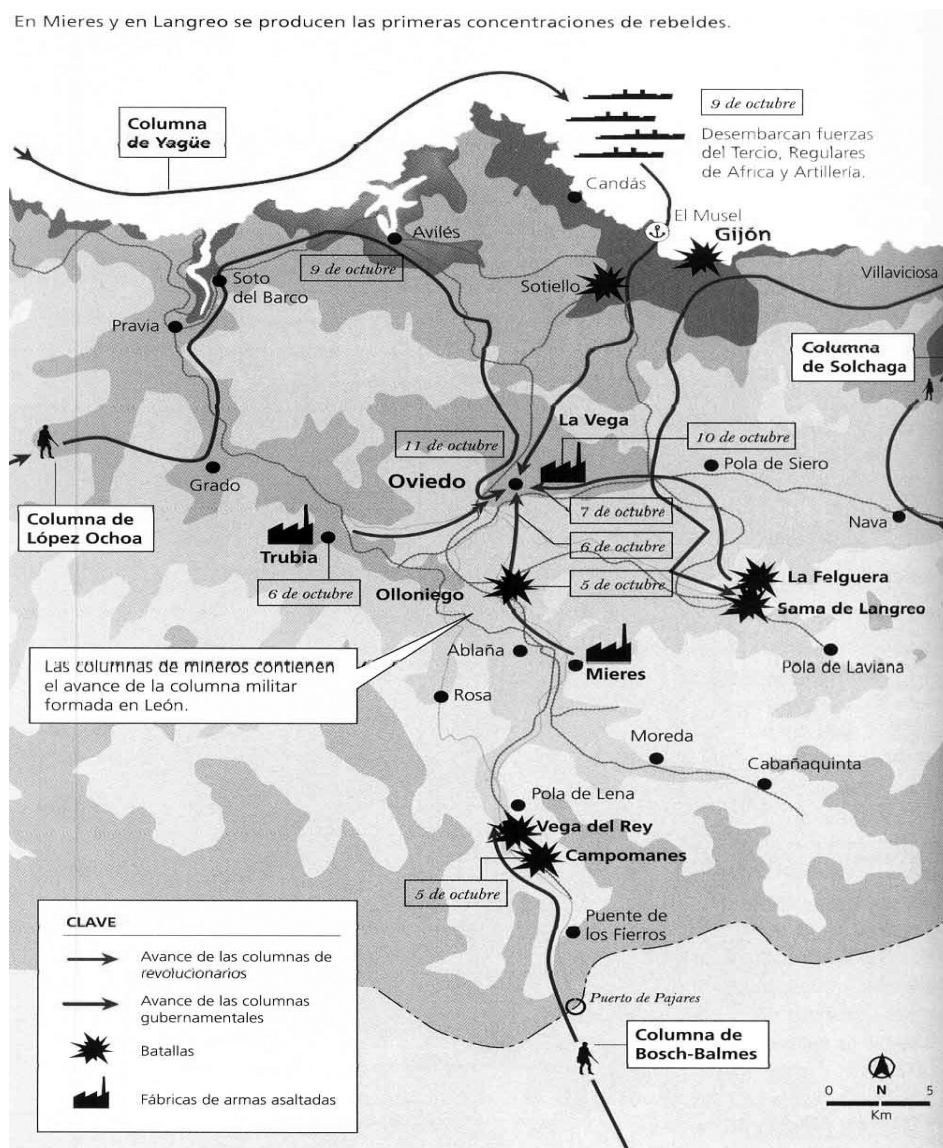

Figura 3. Mapa de la situació de les columnes governamentals i revoltades durant la Revolució d'Astúries. <http://elblogdeacebedo.blogspot.com.es/>

“...Després que jo fes d'intermediari entre el general López Ochoa i els representants dels miners González Peña i Belarmino Tomás, aquest darrer em va demanar que fugís amb ells i jo li vaig dir que volia respondre dels meus actes. Record que quan els soldats entraven era com si anessin a caçar rates, digueren que un camió que havia explotat ple de soldats després de les converses sobre la rendició era culpa dels miners, jo crec que havia explotat per accident. Me feren presentar al quarter i allà un oficial ja em volia liquidar, però el tinent coronel Molina ho va impedir, em va presentar al general López Ochoa i aquest me va enviar a la presó d'Oviedo...”²⁷

11. CONCLUSIONS

L'adolescència de Gabriel Torrens Llompart confirma el caràcter fort i decidit del jove. Les qualitats físiques també l'acompanyaren per resistir condicions dures, com els anys a Àfrica i els posteriors destins. És l'atzar, més endavant, que el situà a la Revolució d'Astúries i en la difícil posició d'ostatge quan els miners el feren presoner. L'època convulsa que va viure i els successos històrics en què va estar involucrat han facilitat la recerca per construir un primer esbós del personatge.

Tant el pare com l'oncle s'esforçaren perquè obtingués una sòlida formació, no sense tensions ni manca de torcebraç, especialment amb el pare, el qual segurament hauria volgut que el fill seguís una altra trajectòria.

El paper d'intermediari al servei dels miners li promogué un protagonisme a escala estatal, tot i que fos a punta de pistola i que la premsa de l'època, atenta més a la notícia i al bàndol vencedor, callés tot el que no convenia publicar o s'inventés i exagerés els fets del bàndol vençut. Gabriel Torrens estava en el punt de mira; a Mallorca i a Inca es feien especialment ressò del cas del jove tinent encausat pels fets d'Astúries i que estava pendent de dues penes de mort.

De ben segur que els dies viscuts al costat dels miners li proporcionaren l'altra cara de les revoltes que sempre havia contemplat des de la visió oficial de l'Exèrcit. En acabar la Revolució d'Astúries no acceptà la fugida que li oferien els revoltats, sinó que preferí acarar els fets tot i el perill que això suposava. Estem davant d'un protagonista que tenia la consciència tranquil·la, ja que no havia fet res que posés en perill la vida dels altres, tot al contrari, i de la mateixa manera que va sortir el primer del quarter seguiria endavant cap a la mort o la presó que l'esperava: estava resolt a respondre dels seus actes. No és d'estranyar que el seu cas es divulgui per l'actitud honorable davant d'altres implicats de rang superior que havien fugit o s'havien amagat després que molts obrers perdessin la vida o patissin presó i tortura.

Presoner primer dels qui resultarien perdedors i acusat després pels vencedors, que el convertiren de nou en presoner, en Gabriel Torrens inicià un camí de sublevació interna. A quina causa hauria de servir a partir de llavors? A la que li havia pres l'uniforme i el volia mort o a la que persistia doblegada en els vençuts per ressorgir? Els daus estaven damunt la taula i

²⁷ Celso Calviño, Coloma Julià: “Gabriel Torrens...”, *Llucmajor, de pinte en ample*, 140, 1993, 30-34.

també la futura decisió que més endavant el duria, en sortir de la presó l'any 1936, a posar-se incondicionalment al servei de les tropes republicanes.

Per acabar vull fer referència a la dona que estigué sempre pendent de tot el que es relacionava amb en Gabriel durant la Revolució d'Astúries i de la qual, com sol passar, no trobarem el seu nom escrit a cap llibre. Es tracta de María de la Concepción Blanco Gómez, la seva promesa de Ribadesella, la qual li proporcionà els advocats que el defensarien en el posterior Consell de Guerra.

12. AGRAÏMENTS

A Tonina Mercadal, que tants records guarda de l'amistat d'en Gabriel Torrens amb el seu pare, per encoratjar-me a escriure aquesta part del relat. A na Magdalena Nebot i a en Jaume Serra, per l'amistat i el compromís de lluita que compartiren amb el meu oncle i la seva dona durant l'exili a França. A David Ginard, qui el va entrevistar, per l'assessorament i la documentació que ha posat amb tanta generositat al meu abast. A Cels Calviño i Coloma Julià, per l'entrevista tan completa que li feren en una època en la qual predominava l'oblit. A na Lluïsa i a na Lila Tomàs, per aquell horabaixa tan entranyable a Marratxí. A Antoni Armengol, per l'ànim que em dugué a començar aquest treball. A Juan José Menéndez, pel seu magnífic blog sobre la història d'Astúries; i a l'Associació de Memòria Històrica, pel coratge i la lluita constant en honor dels vençuts i en el rescat de les vides i de les històries.

XVII
JORNADES
D'ESTUDIS
LOCALS
D'INCA